

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek – verkennende en karterende
fase**

**Vlasbergen 1, Uffelte,
gemeente Westerveld (DR).**

**LAAGLAND
ARCHEOLOGIE**

juni 2024

Versie 1.2 (concept)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

v3.2

Laagland Archeologie Rapport 1289

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende en karterende fase Vlasbergen 1 te Uffelte, gemeente Westerveld (DR)

Auteur: Erwin Brouwer/Anne Ponten

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: Erwin Brouwer

Redactie: Erwin Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 75251876

© Laagland Archeologie BV, Almelo, juni 2024

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in januari 2024 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende en karterende fase uitgevoerd aan de Vlasbergen 1 te Uffelte. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de geplande bouw van nieuwe woningen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Het plangebied ligt op gordeldekzandwelingen. Deze kenmerken zich door weinig reliëf. Het dekzandpakket is vermoedelijk dun: op basis van een geologische boring is een dekzanddikte van circa 30 cm te verwachten. Eronder ligt grondmorene. Ruwweg in de periode Midden-Neolithicum – Vroege Bronstijd was het terrein bedekt met veen, maar vermoedelijk is het terrein aldoor drassig geweest. Dit wordt ondersteund door het aanwezige bodemtype en het historisch gebruik.

Bodemkundig is een veldpodzolbodem te verwachten. Tussen 1832 en 1900 is het noordelijke deel in ontginning genomen en in de loop van de afgelopen eeuw volgt het resterende plangebied. In de loop van de afgelopen eeuw hebben er op twee verschillende locaties gebouwen (schuren) gestaan; een daarvan is nog aanwezig. Ongeveer 340 m ten oosten van het plangebied stroomt de nu gekanaliseerde Oude Vaart. In/nabij het beekdal zijn binnen het onderzoeksgebied resten uit het Mesolithicum en IJzertijd bekend. Oostelijk ligt de oude kern van Uffelte (tevens AMK-terrein). Hier kunnen resten uit de Vroege Middeleeuwen en later worden verwacht. Het plangebied maakt geen deel uit van de oude bewoningskern.

Op basis de nabijheid van de Oude Vaart en een wat hogere ligging van het plangebied kunnen resten uit de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum worden verwacht. Resten uit deze periode worden meestal op kleine dekzandopduikingen in een beekdal aangetroffen. Het plangebied ligt echter enkele honderden meters van het beekdal en dicht bij de waterstroom zijn op het AHN diverse opduikingen te zien die waarschijnlijk geschikter waren voor bewoning in die periode. Mogelijk echter vormde het plangebied een overgangsgebied tussen zand- en veengronden, wat het terrein wellicht interessant maakte voor bewoning. Voor wat betreft de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum wordt daarom een middelhoge verwachting aangehouden.

Bodemkundig was het terrein waarschijnlijk ongeschikt voor vroegere landbouwtechnieken. De geringe dikte van het aanwezige dekzandpakket met direct daaronder een slecht-waterdoorlatende grondmorene, de aanwezigheid van een veldpodzolbodem en een ontginning die pas rond 1900 lijkt te zijn gestart ondersteunen deze stelling. Voor het grootste deel van de periode Midden-Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd kan daarom een lage verwachting worden gehanteerd. Een uitzondering vormt wellicht de IJzertijd. Uit diverse archeologische bronnen is bekend dat men met name in deze periode vaak de wat vochtiger gronden opzocht. Dit had mogelijk te maken met een klimaatoptimum, waardoor de hogere zandgronden vermoedelijk te droog waren. Gelet op de nabije ijzertijdvindplaats kunnen resten uit

deze periode ook in het plangebied worden verwacht (middelhoge verwachting) .

Het uitgevoerde verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem overwegend tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht. De C-horizont bestaat hoofdzakelijk uit lemige, grindhoudende zanden of zandig leem die zijn geïnterpreteerd als de C-horizont van een beekbedgrond.

In één boring is een intacte podzolbodem aangetroffen. Hier is sprake van een veldpodzolbodem. Deze locatie was waarschijnlijk voldoende ontwaterd om geschikt te zijn voor bewoning in de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum. De kans op resten uit de IJzertijd is, gezien de geringe omvang en de nabije zeer drassige gronden, te verwaarlozen. Rondom deze boring zijn vier karterende boringen gezet. In deze boringen zijn geen archeologische indicatoren waargenomen. De aanwezigheid van een mogelijke steentijdvindplaats kan daarom naar laag worden bijgesteld.

Op basis van de resultaten van de veldonderzoeken wordt geadviseerd om geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Westerveld. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, mevr. drs. M. Montforts (Libau).

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding onderzoek	6
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	6
1.3 Administratieve gegevens	7
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	9
1.5 Geplande verstoring	9
1.6 Gemeentelijk beleid	10
1.7 Onderzoeksdoel	10
2 Inventarisatie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.3 Archeologie	14
2.3.1 Bekende archeologische waarden	14
2.3.2 Waarnemingen	14
2.3.3 AMK-terreinen	14
2.3.4 Gemeentelijke archeologische landschaps-verwachtingskaart	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	15
2.4 Historie	15
3 Conclusie en verwachtingsmodel	20
3.1 Conclusie	20
3.2 Verwachtingsmodel	20
3.3 Advies	21
4 Veldonderzoek	22
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	22
4.2 Resultaten verkennend booronderzoek	23
4.2.1 lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	23
4.2.2 archeologie	24
4.3 resultaten karterend booronderzoek	24
5 Conclusie en verwachting	25
6 Selectieadvies	26
literatuur	27
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	29
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	30
BIJLAGE 3 archeologische beleidsadvieskaart	31
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	32
BIJLAGE 5 Gemeentelijke landschaps- en archeologische verwachtingskaart	33
BIJLAGE 6 Bodemkaart	34
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	35
BIJLAGE 8 Boorpuntenkaart veldonderzoek	36
BIJLAGE 9 Boorstaten	37
BIJLAGE 10 boorpuntenkaart karterend booronderzoek	41
BIJLAGE 11 boorstaten karterend	42
BIJLAGE 12 Verklarende woordenlijst	45

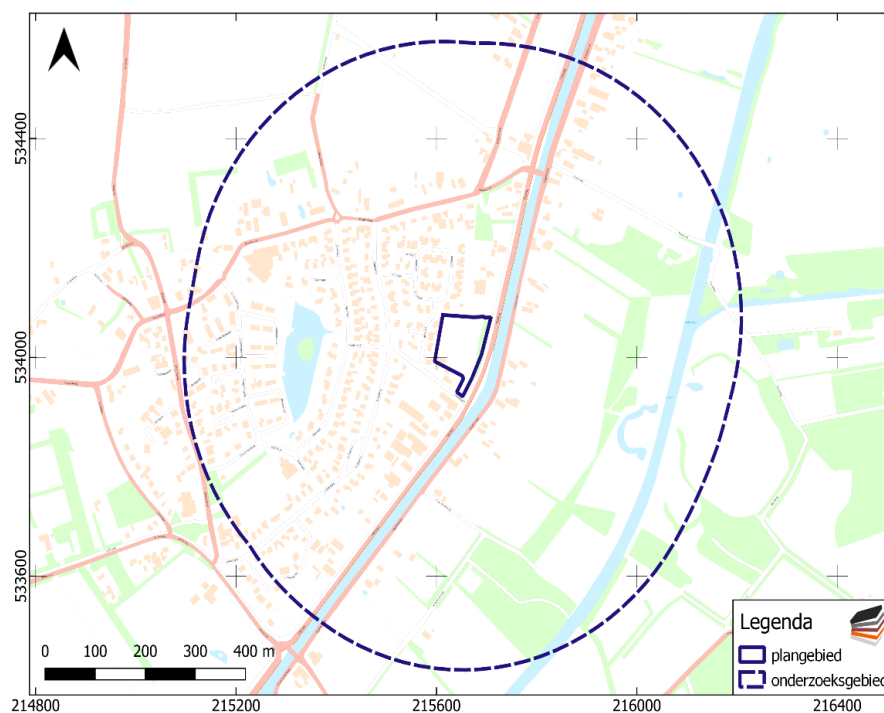
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen op een terrein aan de Vlasbergen 1 te Uffelte, gemeente Westerveld (DR). De gemeente Westerveld heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het Omgevingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Vlasbergen 1 in Uffelte, gemeente Westerveld (DR), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied. Bron: pdok.nl

Het plangebied heeft een omvang van circa 9670 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Drenthe
Gemeente	Westerveld
Plaats	Uffelte
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Vlasbergen 1
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	387, 388 en 497
Laagland Archeologie projectnummer	EB-UFVL241
Datum conceptrapportage	26-01-2024
Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	215615/534075
	215710/534070
	215595/533990
	215655/533930
Kaartblad ²	160
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 9670 m ²
Datering	Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum (middelhoge verwachting), IJzertijd (middelhoge verwachting)
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5498195100 en 5613198100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek – verkennende en karterende fase
Datum begin veldonderzoek	25-1-2024
Datum eind veldonderzoek	25-1-2024
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	nog niet beoordeeld
Bevoegde overheid	Gemeente Westerveld

¹ kadastralekaart.com

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek – verkennende en karterende fase
Vlasbergen 1 te Uffelte, gemeente Westerveld, Drenthe

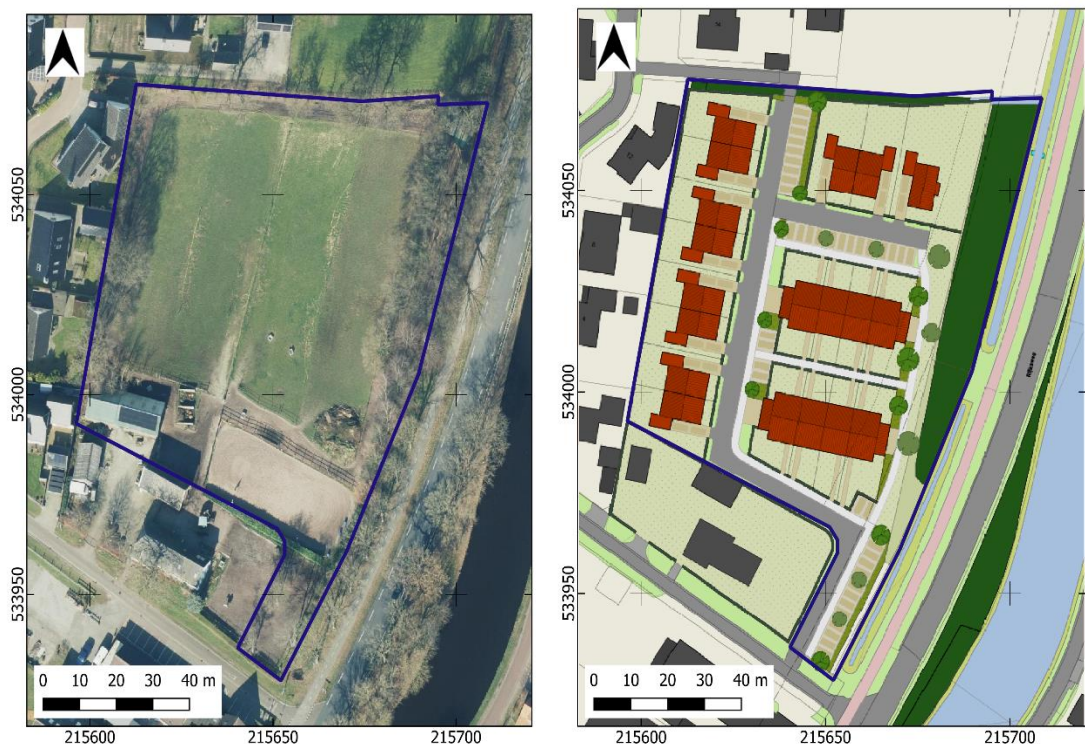
Adviseur namens bevoegde overheid	mevr. drs. M. Montforts (Libau)
Beheer documentatie	Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel grotendeels in gebruik als grasland. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³

In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie (links) en nieuwe situatie (rechts). Bron: pdok.nl

1.5 GEPLANEDE VERSTORING

De ingrepen vinden plaats binnen het plangebied. De diepte van de geplande verstoring reikt vermoedelijk overwegend niet dieper dan ongeveer 100 cm –mv. Rioleringsbuizen kunnen dieper aangelegd worden.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende Omgevingsplan zijn aangegeven. In het Omgevingsplan is aangegeven dat archeologisch onderzoek is vereist bij grondwerkzaamheden groter dan 100 m². Dit is gebaseerd op de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart (Bijlage 3), waarop het terrein in een zone met een middelhoge/hoge verwachting ligt. Voor dergelijke terreinen wordt archeologisch onderzoek geadviseerd bij bodemingrepen van meer dan 100 m².

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

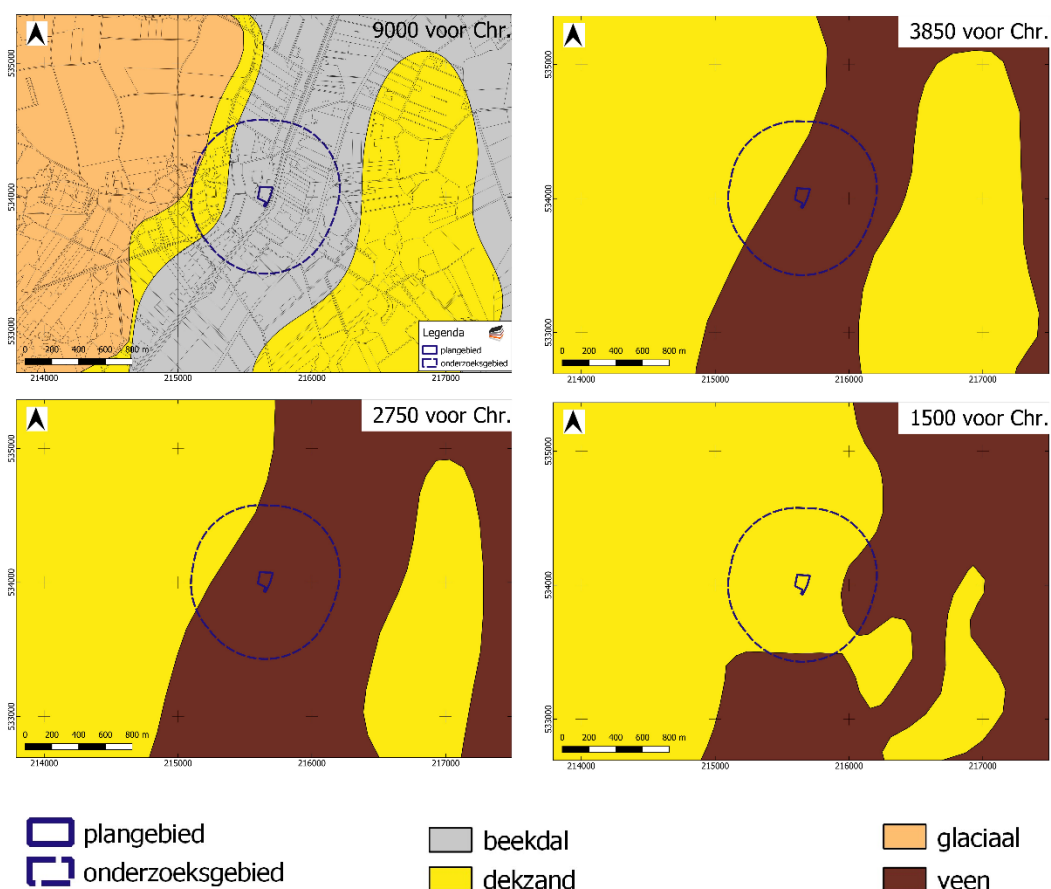
2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in de archeoregio Fries veengebied, min of meer op de grens met de archeoregio Drents zandgebied. Tot ongeveer 6000 voor Chr. was dit een gebied waar dekzand aan het maaiveld lag. Daarna werd het onder invloed van een stijgende zeespiegel afgedekt met een dik veenpakket. Sinds enkele eeuwen is in toenemende mate veen ontgonnen, waardoor het dekzand weer aan het maaiveld kwam te liggen.

Uit geraadpleegde paleogeografische kaarten (afbeelding 3) ligt het plangebied tegen het einde van de laatste ijstijd (Weichselien) in een rivierdal. Gedurende het Weichselien kon zich hier smeltwater verzamelen gedurende de relatief warme periode. Daarbij ontstonden vlechtende rivierstelsels, die een breed, maar ondiep rivierdal uitsletten. Gedurende de koude maanden lag de rivierbedding nagenoeg droog en had de wind vrijspel op het beddingzand. Tegen het einde van het Weichselien en het vroege Holoceen werd over grote delen van Nederland een dik dekzandpakket (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden) afgezet. Op basis van een geraadpleegde geologische boring in het plangebied⁴ bereikt het dekzandpakket in het plangebied een dikte van slechts 40 cm. Eronder ligt een laag van matig fijn zand dat wordt gerekend tot de Formatie van Drenthe, Laagpakket van Gieten. Tot een diepte van 160 cm -mv komt vervolgens leem voor, dat eveneens tot het Gieten Laagpakket wordt gerekend. Op basis van de aanwezigheid van een Pleistoceen rivierdal konden sterk grindige zanden worden verwacht (Formatie van Kreftenheye). Deze zijn niet beschreven in de boring.

Het Laagpakket van Gieten is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien). Het bestaat uit keileem, afgezet in grondmorenes onder de ijskappen die toen dit deel van Nederland bedekten. Keileem is een zeer stugge, zeer slecht waterdoorlatende laag. Op locaties waar sprake is van geen of slechts een dunne dekzandlaag op het keileem is meestal sprake van zeer vochtige omstandigheden.

⁴ Boring B16H1129; bron: dinoloket.nl

Afbeelding 3. Paleogeografische ontwikkeling van 9000 – 2750 voor Chr. (naar Vos e.a., 2020).

Grenzend aan het onderzoeksgebied is een stuwwal aangegeven. Deze is eveneens gedurende het Saalien gevormd onder invloed van het voortkruisende landijs. In het voormalige rivierdal ontwikkelde zich in het vroege Holocene een beek (Oude Vaart). Vanuit het beekdal kon zich tussen circa 5500 en 3850 voor Chr. veen ontwikkelen. Tussen 3850 en 2750-1500 voor Chr. lag het plangebied in een veengebied. Nadien is dit veen weer verdwenen en kon dekzand weer dagzomen.

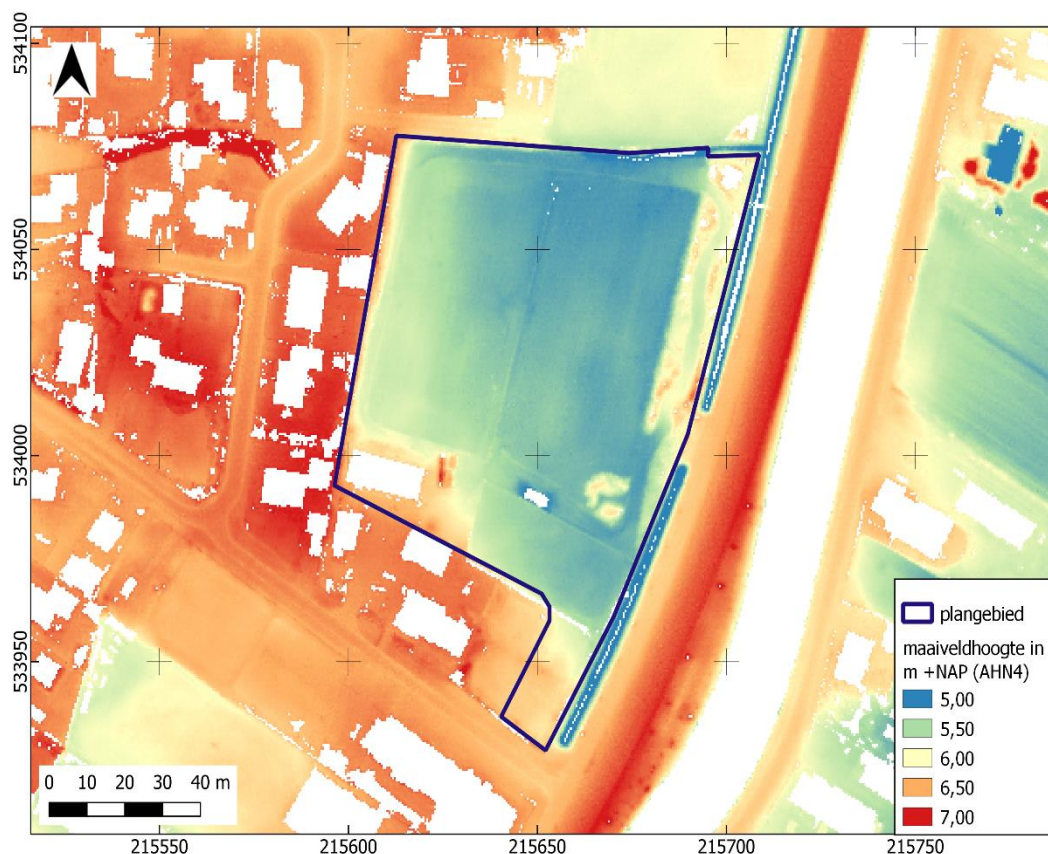
De gemeente beschikt over een eigen landschaps- en archeologische verwachtingskaart (Bijlage 5). Deze kaart geeft een gedetailleerder beeld van de landschappelijke situatie dan de landelijke geomorfologische kaart (1:50.000).⁵ Op deze gemeentelijke kaart ligt het plangebied in een zone met gordeldekzandwelingen, al dan niet met een oud bouwlanddek..

Een gordeldekzandwelling is gevormd tegen of nabij een stuwwal. Stuwwallen zijn meestal omringd door een pakket windafzettingen die op sneeuwmeltwaterafzettingen als een gordel tegen de stuwwal aanliggen. Welingen zijn daarbij wat minder geprononceerd dan gordeldekzandruggen.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is te zien dat het plangebied lager ligt dan de omringende terreinen. Dit hoogteverschil wordt vooral veroorzaakt door ophogingen voor nieuwbouw en infrastructuur. De stuwwal ten westen van Uffelte is gemakkelijk te herkennen. Oostelijk is het beekdal van de (nu

⁵ Om deze reden wordt hier alleen de gemeentelijke kaart gebruikt.

deels gekanaliseerde) Oude Vaart te zien. Aan weerszijden van de beek zijn nog oude, afgesloten meanders te herkennen en ook zijn er diverse zandopduikingen aanwezig. Op onderstaande detailopname is te zien dat het maaiveld in het plangebied grotendeels ongeveer 1,5 m lager ten opzichte van de omgeving. De bodem onder een schuurtje in het zuidwestelijke plangebied is opgehoogd, evenals het meest zuidoostelijke deel. Langs de oostgrens ligt een perkje met bomen waardoor een pad loopt.

Afbeelding 4. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodemkundig (Bijlage 6) ligt het gebied in een zone met veldpodzolgronden, in het westen grenzend aan kamppodzolgronden.

Veldpodzolgronden zijn gevormd in relatief laaggelegen, tamelijk vochtige gronden, al is het bodemtype gedurende lange tijd voldoende ontwaterd geweest om bodemvorming mogelijk te maken. Het zijn ietwat zure gronden, die niet zeer geschikt waren voor vroege vormen van akkerbouwen. Vaak zijn veldpodzolgronden pas vrij laat (Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd) in ontginning genomen op een moment dat meer geschikte bodemtypen niet meer voorhanden waren. Een veldpodzolgrond behoort tot de hydro-zandgronden, waarbij de inspoeling beperkt is als gevolg van relatief hoge grondwaterstanden. De uit- en inspoelingslagen zijn bij deze gronden over het algemeen slecht ontwikkeld.

Kamppodzolgronden zijn meestal oude ontginningen. De natuurlijke bodem bestaat meestal uit een haarpodzolgrond. Daarop is plaggenbemesting toegepast, waardoor een dun (< 50 cm) plaggendeck is gevormd. De B-horizont bevat ingespoelde humus en de C-horizont heeft een gele of donkergele kleur door ijzerhuidjes op de zandkorrels.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het onderzoeksgebied zijn drie bekende waarden geregistreerd.

2.3.2 WAARNEMINGEN

Zaakid. 2686425100 betreft de vondst van een drietal (bewerkte) vuurstenen. Deze worden gedateerd in het Mesolithicum. De vondsten zijn aangetroffen tijdens een archeologische veldkartering in het beekdal van de Oude Vaart, circa 380 m NO van het plangebied. Het complextype is niet bekend.

Zaakid. 2686393100 omvat de vondst van handgevormd aardewerk uit de IJzertijd. De vindplaats ligt ongeveer 380 m ZO van het plangebied, eveneens in het beekdal van de Oude Vaart en in een AMK-terrein van archeologische waarde. Het complextype is aangegeven als niet bekend, maar bij een beschrijving van het AMK-terrein is het geclassificeerd als 'nederzetting, onbepaald'.

Zaakid. 3008520100 (circa 220 m W) betreft de vondst van twee zilveren en twee gouden munten uit de 16^e eeuw. De munten zijn aangetroffen tijdens niet-archeologische graafwerkzaamheden. Het complextype is onbekend.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologische waarde en van hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het onderzoeksgebied zijn twee AMK-terreinen aanwezig.

AMK-terrein 15255 betreft een terrein van archeologische waarde met resten uit – waarschijnlijk – de IJzertijd. Complextype: nederzetting, onbepaald (zie ook zaakid. 268639310).

AMK-terrein 14484 is een terrein van hoge archeologische waarde. Dit betreft de oude dorpskern van Uffelte zoals aangegeven op de topografisch militaire kaart van 1853. Onder de huidige bebouwing en infrastructuur zijn resten van vroegere bewoning te verwachten.

2.3.4 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE LANDSCHAPS- VERWACHTINGSKAART

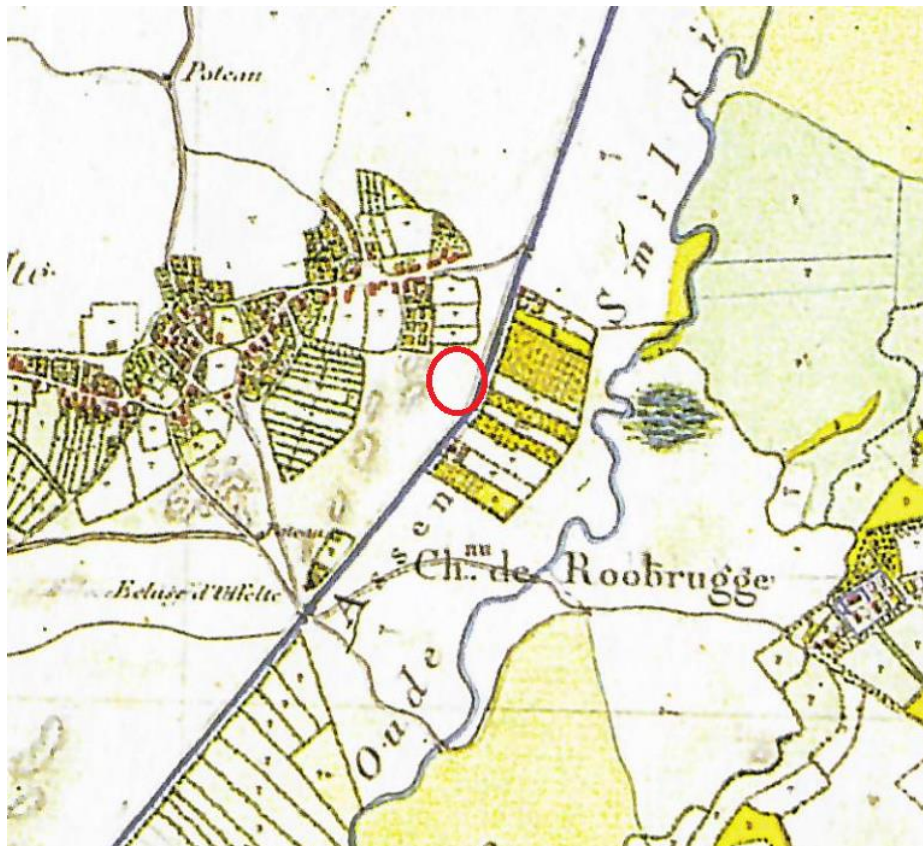
Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 5) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge/hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied heeft eerder archeologische onderzoek plaatsgevonden. De onderzochte locatie is afgebeeld in bijlage 7. Dit onderzoek betreft een bureauonderzoek op een traject van een persleiding van Hamaland Advies vof uit 2023. Dit rapport is nog niet gepubliceerd.

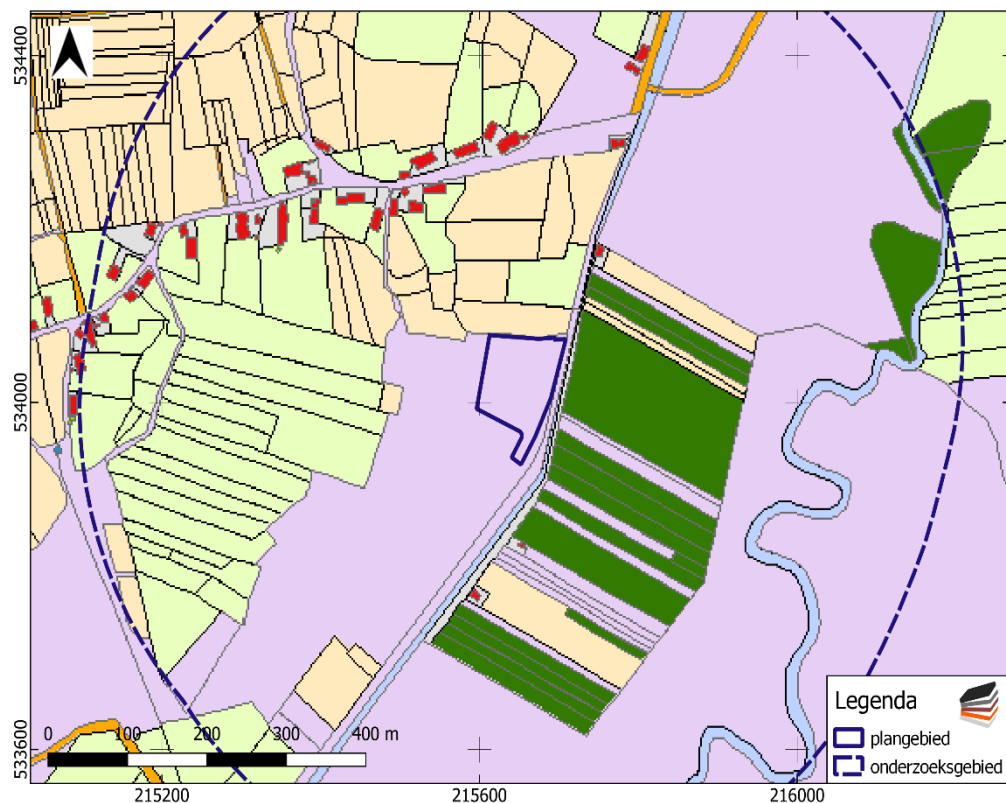
2.4 HISTORIE

Onderstaande afbeelding toont een uitsnede van uit de Franse kaart uit 1811-1813.⁶ Het plangebied is hierop nog niet ontgonnen. Ten noorden, oosten en westen liggen bouwlandjes. Direct westelijk zijn een aantal zandopduikingen (landduinen?) aangegeven en in het oosten wordt het plangebied begrenst door de Drentse Hoofdvaart. Deze verbinding is gegraven rond 1763 en vormde de transportas en ontginningsbasis van uitgestrekte veengebieden.

Afbeelding 5. Uitsnede Franse kaart (circa 1811-1813). De locatie van het plangebied is rood omcirkeld. Bron: Versfelt e.a., 2001.

⁶ Versfelt e.a., 2001.

Afbeelding 6. Minuutplan, circa 1832. Beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, lichtpaars: (moes)tuin, rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁷ ligt het plangebied in een heideveld. In en rondom het plangebied is geen bebouwing aangegeven. Grenzend aan de noordzijde zijn bouwlanden ingetekend. Afgaand op de vorm van de verkavelingen kan worden aangenomen dat het hier om tamelijk late kampontginningen gaat. Linksboven zijn kleinschalige en onregelmatige verkavelingen aangegeven. Spek (1995) rekent deze verkavelingen tot type A2. Dergelijke verkavelingen hebben een hoge ouderdom en zijn soms terug te voeren tot in de Romeinse tijd.

Op de topografische kaart van 1900 (zie Afbeelding 7) is het noordelijke plangebied in ontginning genomen, het resterende deel nog niet. In de zuidwesthoek van het plangebied is reliëf aangegeven. Mogelijk betreft dit een stuifduin. Rond 1909 (Afbeelding 8) is het hele plangebied in ontginning genomen. In het plangebied is bebouwing (vermoedelijk een schuur) aangegeven. Deze is op de kaart van 1962 niet langer aangegeven. Langs de oostgrens van het plangebied loopt het spoor van een stoomtram van Meppel naar Smilde; vanaf 1900 werd Drenthe ontsloten door talloze trambanen. De betreffende lijn werd in 1933 - 1934 opgeheven.⁸ Rond 1975 verschijnt in de zuidwesthoek een schuur.

⁷ bron: hisgis.nl

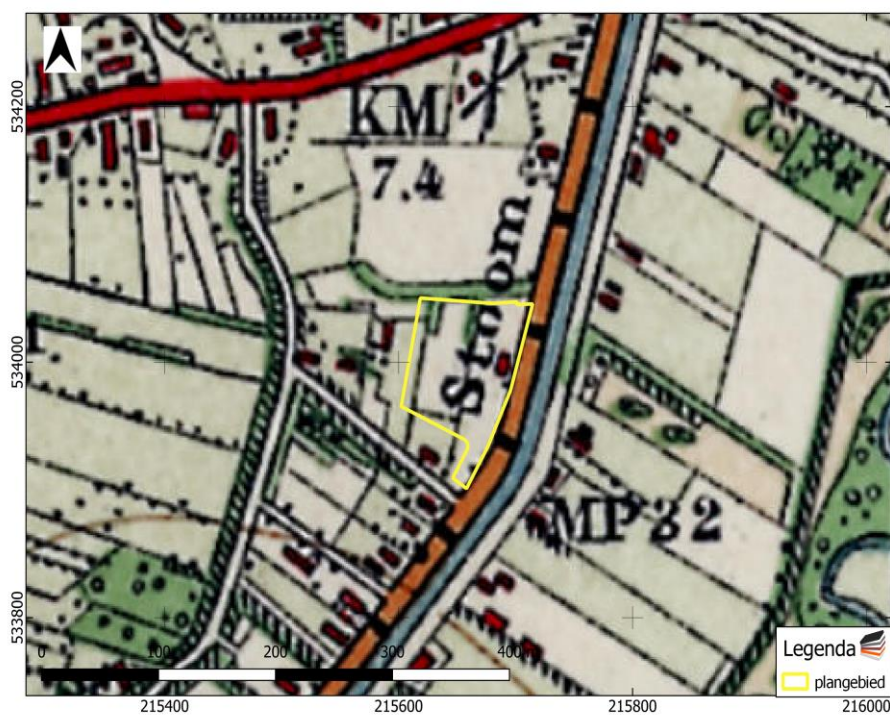
⁸ Dieversarchief.nl

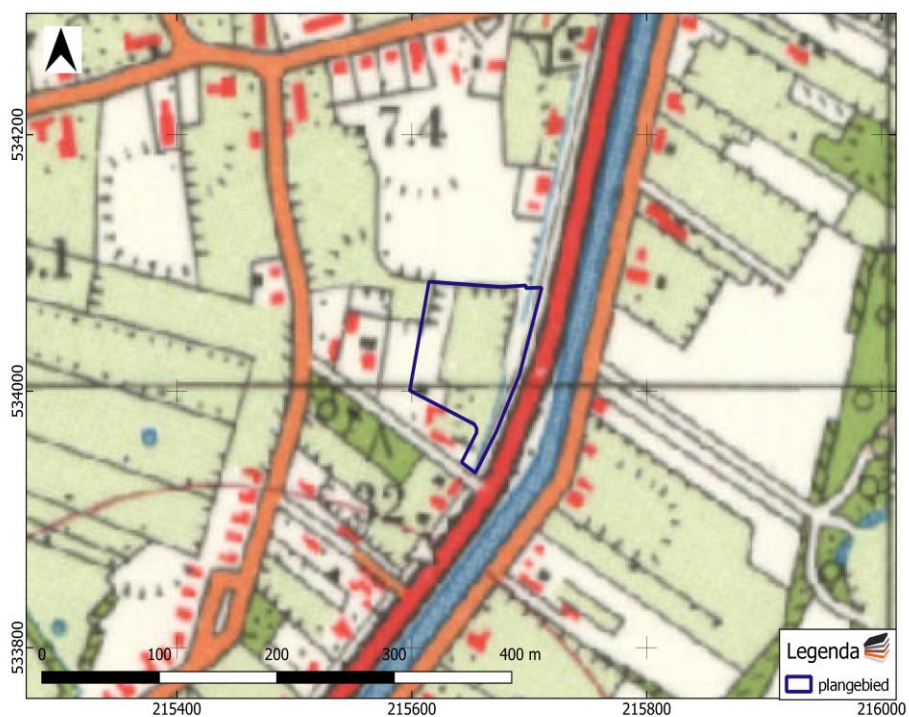
Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1909. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1925. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 10. Uitsnede uit de topografische kaart van 1962. Bron: Topotijdreis.nl

Afbeelding 11. Uitsnede uit de topografische kaart van 1975. Bron: Topotijdreis.nl

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het plangebied ligt op gordeldekzandwellingen. Deze kenmerken zich door weinig reliëf. Het dekzandpakket is vermoedelijk dun: op basis van een geologische boring is een dekzanddikte van circa 30 cm te verwachten. Eronder ligt grondmorene. Vermoedelijk is het terrein daarmee aldoor drassig geweest. Dit wordt ondersteund door het aanwezige bodemtype en het historisch gebruik.

Bodemkundig is een veldpodzolbodem te verwachten. Op de bodemkaart zijn in het westelijke plangebied kamppodzolgronden (haarpodzolgronden met een dun plaggendek) aangeduid; kaarten uit de eerste helft van de 19^e eeuw is echter sprake van een onontgonnen heidegebied, wat de aanwezigheid van een plaggendek en wellicht ook een haarpodzolbodem niet waarschijnlijk maakt. Tussen 1832 en 1900 is het noordelijke deel in ontginning genomen en in de loop van de afgelopen eeuw volgt het resterende plangebied. In de loop van de afgelopen eeuw hebben er op twee verschillende locaties gebouwen (schuren) gestaan; een daarvan is nog aanwezig. Vanaf circa 1900 werd de oostzijde van het plangebied begrenst door een trambaan. Oostelijk daarvan ligt de rond 1763 aangelegde Drentsche Hoofdvaart. Ongeveer 340 m ten oosten van het plangebied stroomt de nu gekanaliseerde Oude Vaart. In/nabij het beekdal zijn binnen het onderzoeksgebied resten uit het Mesolithicum en IJzertijd bekend. Oostelijk ligt de oude kern van Uffelte (tevens AMK-terrein). Hier kunnen resten uit de Vroege Middeleeuwen en later worden verwacht. Het plangebied maakt geen deel uit van de oude bewoningskern.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis de nabijheid van de Oude Vaart en een wat hogere ligging van het plangebied kunnen resten uit de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum worden verwacht. Resten uit deze periode worden meestal op kleine dekzandopduikingen in een beekdal aangetroffen. Het plangebied ligt echter enkele honderden meters van het beekdal en dicht bij de waterstroom zijn op het AHN diverse opduikingen te zien die waarschijnlijk geschikter waren voor bewoning in die periode.

Voor wat betreft de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum wordt daarom een middelhoge verwachting aangehouden.

Bodemkundig was het terrein waarschijnlijk ongeschikt voor vroegere landbouwtechnieken. De geringe dikte van het aanwezige dekzandpakket met direct daaronder een slecht-waterdoorlatende grondmorene, de aanwezigheid van een veldpodzolbodem en een ontginning die pas rond 1900 lijkt te zijn gestart

ondersteunen deze stelling.

Voor het grootste deel van de periode Midden-Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen kan daarom een lage verwachting worden gehanteerd. Een uitzondering vormt wellicht de IJzertijd. Uit diverse archeologische bronnen is bekend dat men met name in deze periode vaak de wat vochtiger gronden opzocht. Dit had mogelijk te maken met een klimaatoptimum, waardoor de hogere zandgronden vermoedelijk te droog waren. Gelet op de nabije ijzertijdvindplaats kunnen resten uit deze periode ook in het plangebied worden verwacht (middelhoge verwachting) .

In historische tijden is het terrein tot in de vorige eeuw onontgonnen gebleven. Tot circa 1909 is het plangebied en omgeving onbebouwd gebleven. Vanaf circa 1909 kwam bebouwing voor, waarschijnlijk een schuur. Deze was rond 1962 verdwenen en in dat jaar stond in het zuidwestelijke plangebied een (nu nog bestaande) schuur. Vanuit archeologisch perspectief zijn deze schuren niet van belang. Met name in het oostelijke plangebied – langs de voormalige stroomtramlijn – kan steenkool en kolengruis worden verwacht. Ook deze resten hebben geen archeologisch belang. Voor de Nieuwe Tijd geldt daarom een lage verwachting.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode Bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).⁹

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of eventuele ophogingslaag. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk Laat-Paleolithicum tot en met Neolithicum, in mindere mate Bronstijd en IJzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

3.3 ADVIES

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek worden archeologische resten verwacht. De geplande bodemingrepen zullen deze resten zeer waarschijnlijk aantasten. We adviseren daarom vervolgonderzoek aan in de vorm van een verkennend booronderzoek. Hierbij worden verspreid over de toegankelijke delen van het plangebied in totaal zes grondboringen gezet. De boringen hebben tot doel het archeologische verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Met dit booronderzoek wordt de bodemopbouw in kaart gebracht. Aangezien de daadwerkelijke bodemopbouw in het plangebied niet precies bekend is, vormt een verkennend booronderzoek de aangewezen onderzoeksmethode. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen kansrijke delen worden geselecteerd voor eventueel vervolgonderzoek, terwijl delen met geen of weinig kansrijke delen van vervolgonderzoek kunnen worden uitgesloten.

⁹ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het hele plangebied was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek.

Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld¹⁰ en gedeponneerd in Archis3. Het verkennende veldonderzoek bestond uit het zetten van tien verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in Bijlage 9. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 8. De karterende boringen zijn gezet met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Relevante lagen zijn op indicatoren gezeefd over een maaswijdte van 4 mm. Ook voor het karterende onderzoek is een PVA opgesteld.¹¹

Vooruitstrevend op de resultaten van de bodemopbouw (zie 4.2) kan vast worden gemeld dat in boring 8 een intacte (veld)podzol is herkend. In overleg met de opdrachtgever is besloten om rondom boring 8 gelijk vier aanvullende karterende boringen te zetten. Karterend onderzoek is in deze situatie en voor de archeologische periode de meest optimale methode om te zoeken naar archeologische indicatoren.

¹⁰ E. Brouwer, 2024

¹¹ *ibid*

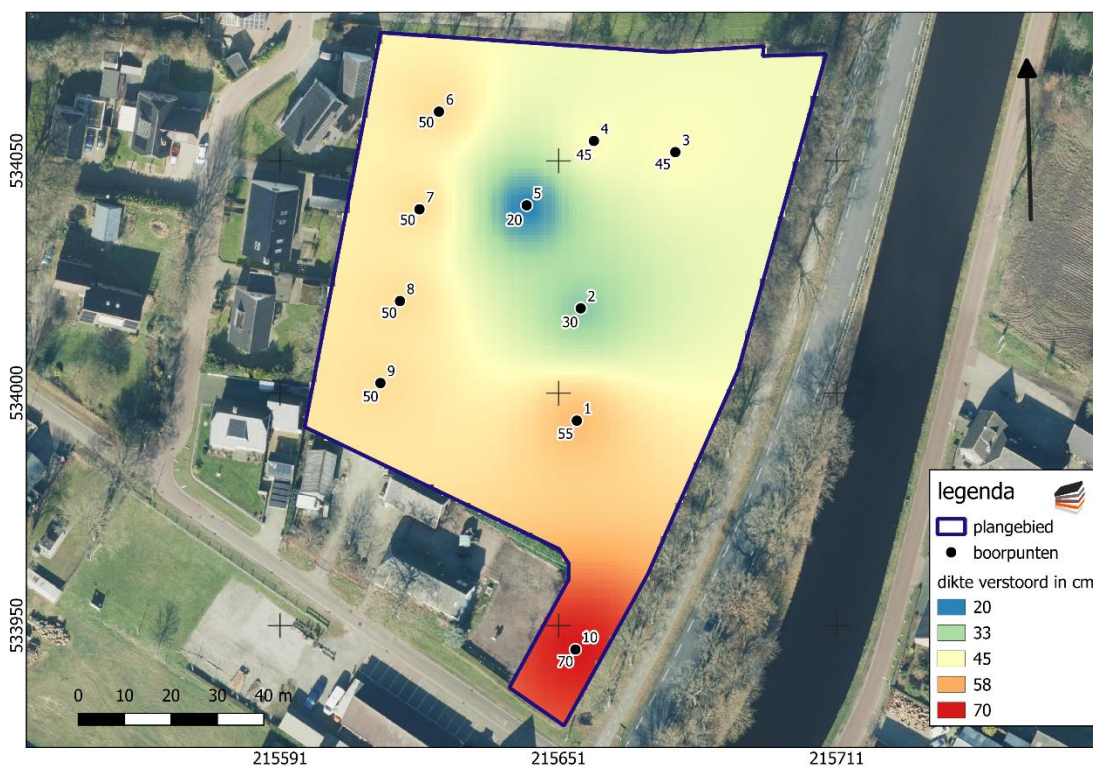
De profielbeschrijvingen van het karterend onderzoek zijn opgenomen in Bijlage 11. De boorpuntenkaart met de posities van de karterende boringen is opgenomen in Bijlage 10.

4.2 RESULTATEN VERKENNEND BOORONDERZOEK

4.2.1 LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een verstoord pakket met een gemiddelde dikte van 46 cm. Deze ligt meestal scherp begrensd op een C-horizont (oeverafzetting). De minimale verstoringsdikte is 20 cm (boring 5); de maximale verstoringsdikte is 70 cm (boring 10).

De samenstelling van het verstoord pakket varieert. In het algemeen gaat het om matig fijn, zwak tot matig siltig zand. Dit zand is iets humeus en heeft een overwegend donkerbruingrijze kleur. Op onderstaande afbeelding is een interpolatie van de dikte van het verstoord pakket in centimeters weergegeven.

Afbeelding 12. Dikte verstoord pakket in centimeters (interpolatie).

In boring 8 is op 50 cm -mv een B-horizont herkend met een dikte van 5 cm. Deze is matig fijn, zwak siltig en heeft een donkerbruine kleur. Deze sluit aan op een bruingle BC-horizont voordat hij op 65 cm -mv overgaat in een lichtgrijze C-horizont. Deze bodemopbouw wordt geïnterpreteerd als een veldpodzolgrond.

De C-horizont ligt gemiddeld op een diepte van circa 0.46 m -mv (5,08 m -NAP). Het hoogste punt is aangetroffen in boring 9 (5,79 m +NAP); het laagste punt in boring

3 en 4 (4,71 m +NAP). De C-horizont bestaat overwegend uit matig siltig, zeer fijn tot matig fijn zand. Dit zand is lichtgeel van kleuren licht roesthoudend. In boring 2, 4, 5 en 6. Zit onder het zand (of in het geval van boring 4 en 5 recht onder de verstoring) een leempakket. Dit pakket is matig tot sterk zandig, heeft een overwegend geelgrijze kleur in is zwak roesthoudend.

4.2.2 ARCHEOLOGIE

Tijdens het verkennend booronderzoek Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Opsporing hiervan vergt meer intensieve vormen van archeologisch veldonderzoek en was niet het doel van het hier uitgevoerde verkennende booronderzoek (zie paragraaf 1.7).

4.3 RESULTATEN KARTEREND BOORONDERZOEK

Omdat in boring 8 een intacte veldpodzol is herkend zijn vier karterende boringen rondom deze boring gezet. In boring 11 en 14 is hierbij een veldpodzol herkend. De relevante lagen zijn gezeefd. Hierbij zijn in boring 14 enkele vuursteenfragmenten gevonden. Deze bleken bij nadere inspectie allemaal natuurlijk en zijn ter plekke gedeselecteerd. In boring 12 en 13 sluit het verstoorde pakket rechtstreeks aan op de C-horizont.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Er is sprake van een verstoord pakket met een gemiddelde dikte van 46 centimeter. Dit pakket sluit in bijna alle boringen rechtstreeks aan op de C-horizont (oeverafzetting). In een boring is een (deels) intacte veldpodzol waargenomen. Rondom deze boring zijn daarom aanvullende karterende boringen gezet. Hierbij zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. De aanwezigheid van zandig leem en ijzeroer in de overige boringen suggereert dat er sprake is van slechte ontwatering in het plangebied. Dit maakt het gebied weinig geschikt voor landbouw. De lage verwachting voor Midden-Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd kan daarom gehandhaafd blijven.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van de uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied nog archeologische sporen/resten bevat. Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Westerveld, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, mevr. drs. M. Montforts (Libau).

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.
- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Brouwer, E. , 2024. Plan van Aanpak ivo-verkennend Vlasbergen 1 Uffelte. Almelo.
- Brouwer, E. , 2024. Plan van Aanpak ivo-karterend Vlasbergen 1 Uffelte. Almelo.
- Versfelt, H. J. en M. Schroor, 2001. *De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust 1811-1813*. Groningen.
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII
www.boorstaten.nl
www.topotijdreis.nl
www.hisgis.nl
www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com

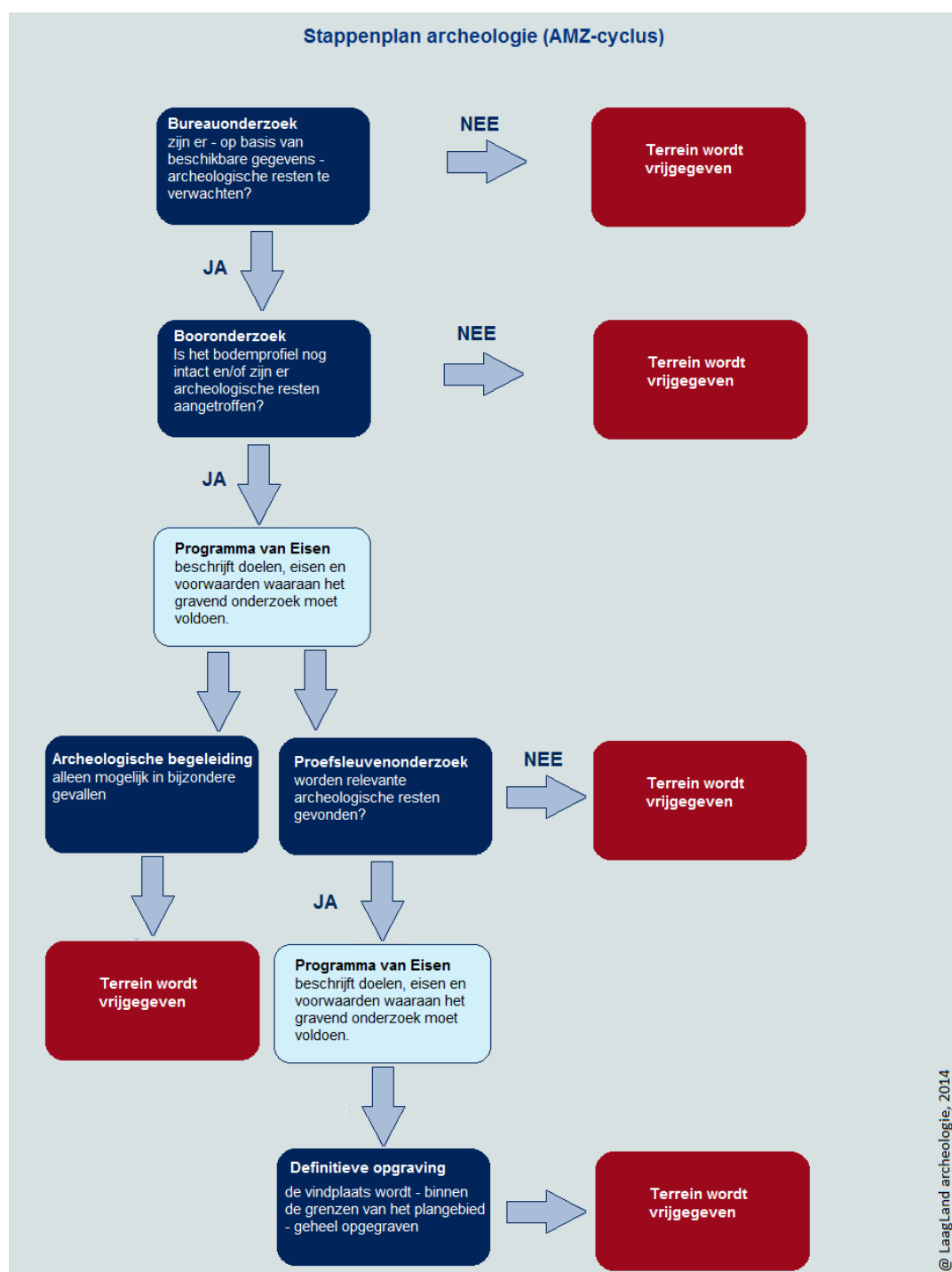
Gebruikte kaarten

- Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024
- Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024
- Beleidsadvieskaart. Bron: gemeente Westerveld. Geraadpleegd op 17-1-2024
- Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024
- landschaps en archeologische verwachtingskaart. Bron: gemeente Westerveld. Geraadpleegd op 17-1-2024
- minuutplan 1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans, 2020. Atlas van Nederlande in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu. Amsterdam. Op 3 februari 2021 gedownload van www.archeologieinnederland.nl

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 17-1-2024

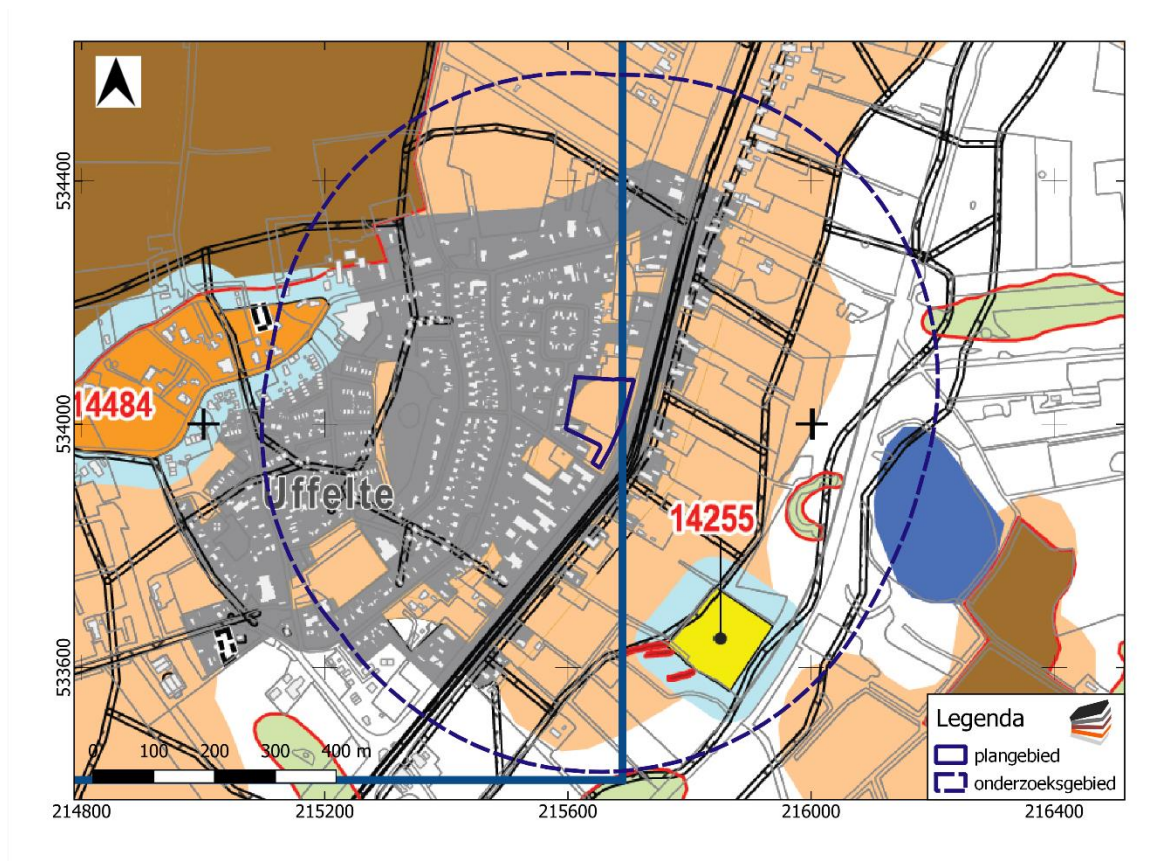
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

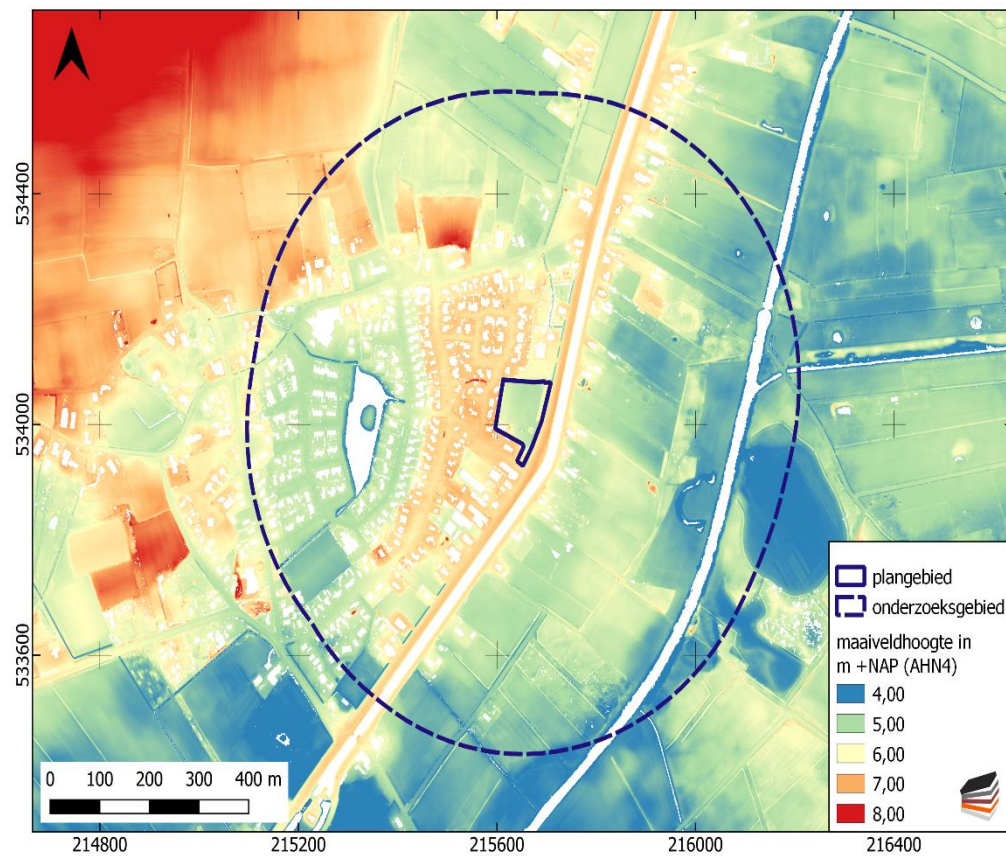
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd	C		-1795	
	B		-1650	
	A		-1500	
Middeleeuwen	Laat		-1250	
	Vol		-1050	
	vroeg	Ottoons	-900	
		Karolingisch	-725	
		Merovingisch	-450	
Romeinse tijd	Laat		-270	
	Midden		-70 na Chr.	
	Vroeg		-15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat		-250
		Midden		-500
		Vroeg		-800
	Bronstijd	Laat		-1100
		Midden		-1800
		Vroeg		-2000
	Neolithicum	Laat		-2850
		Midden		-4200
		Vroeg		-4900/5300
	Mesolithicum	Laat		-6450
		Midden		-8640
		Vroeg		-9700
	Paleolithicum	Jong		-35.000
		Midden		-250.000
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

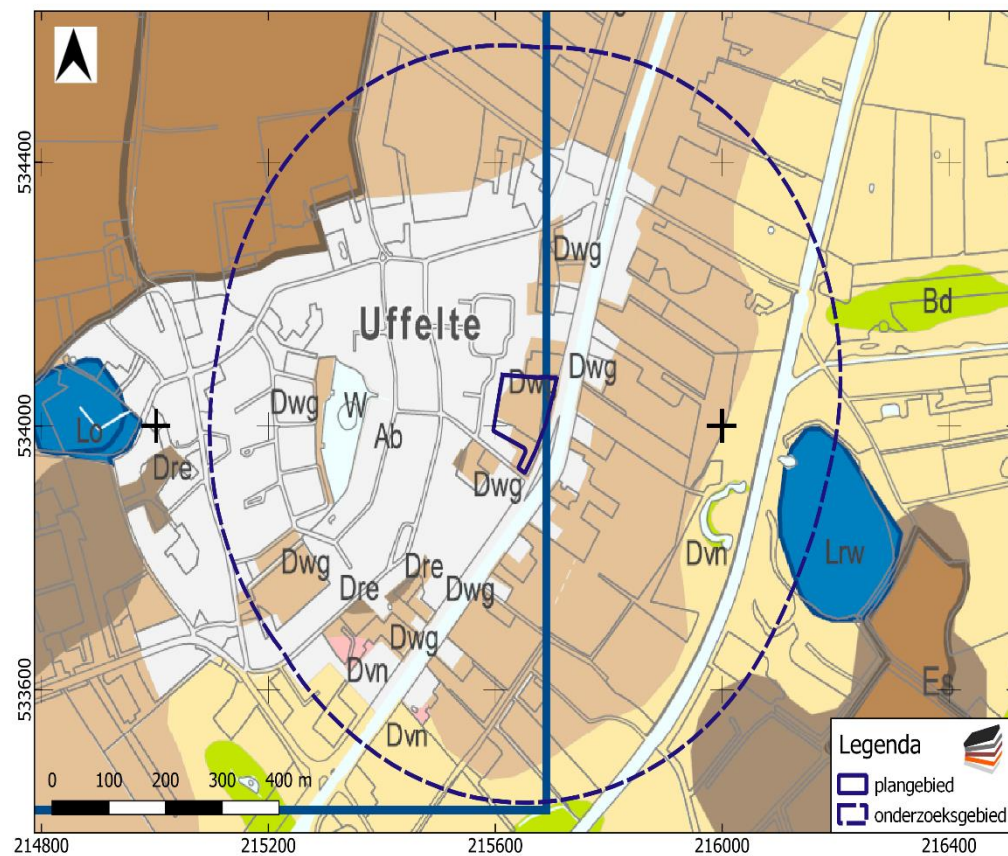
BIJLAGE 3 ARCHEOLOGISCHE BELEIDSADVIESKAART

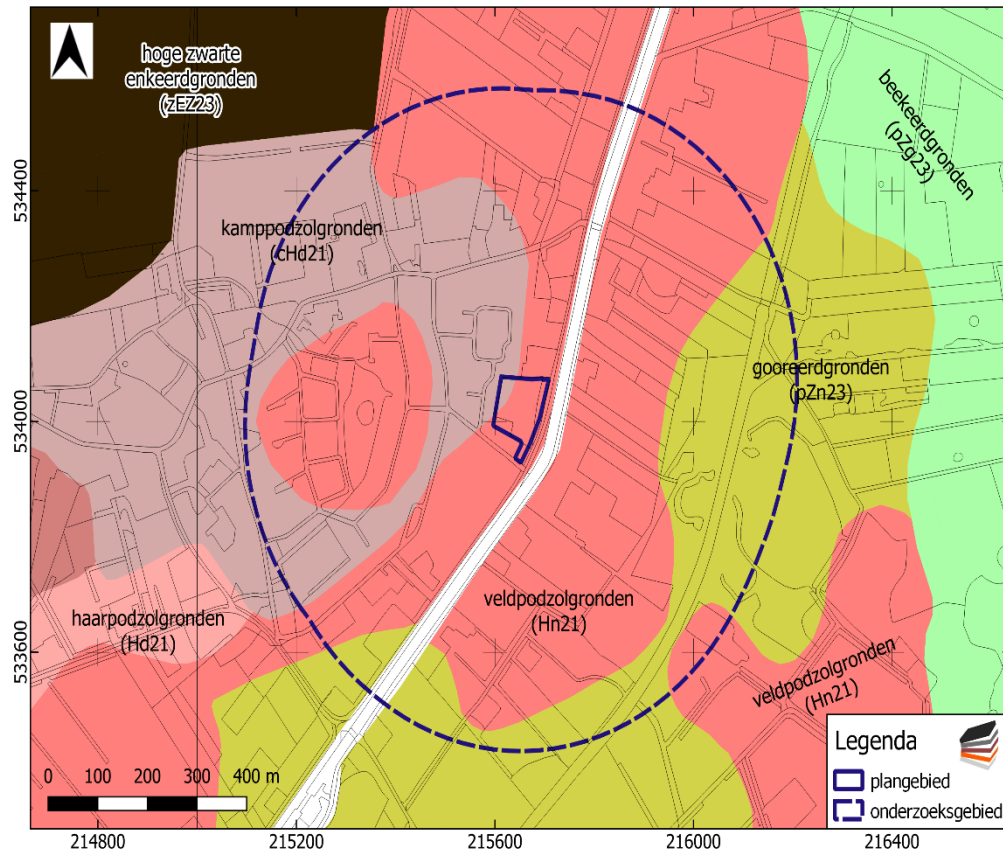
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

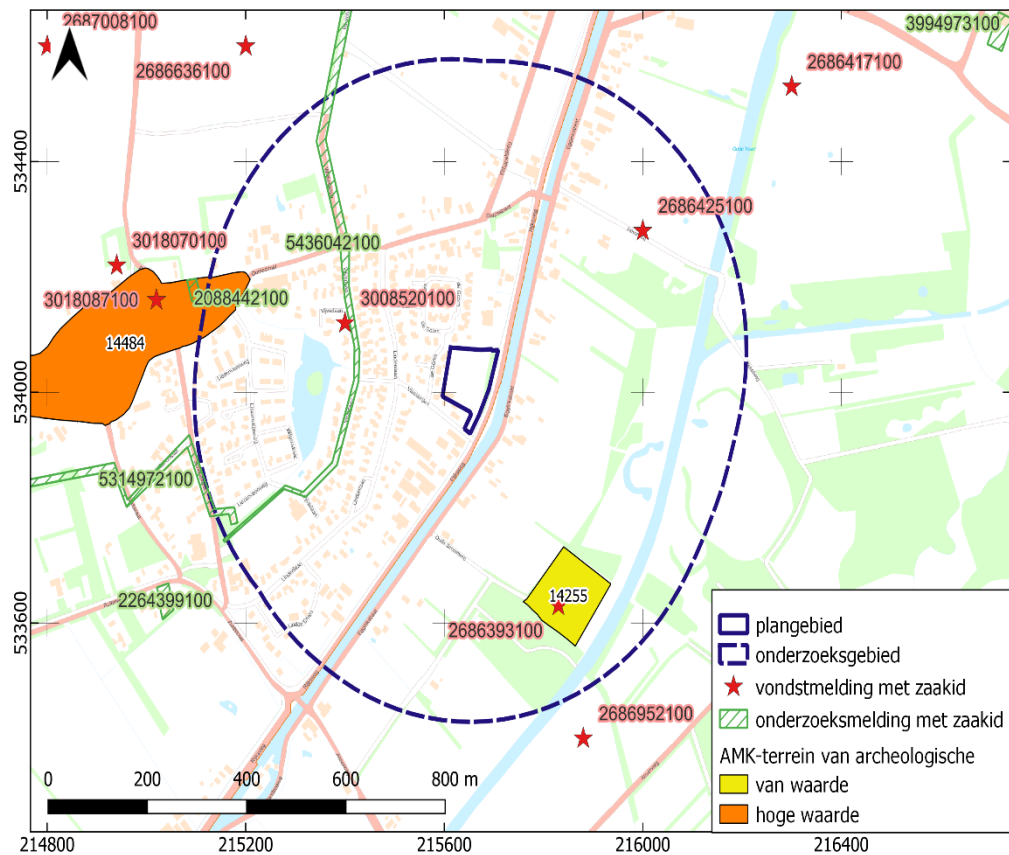
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE LANDSCHAPS- EN ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

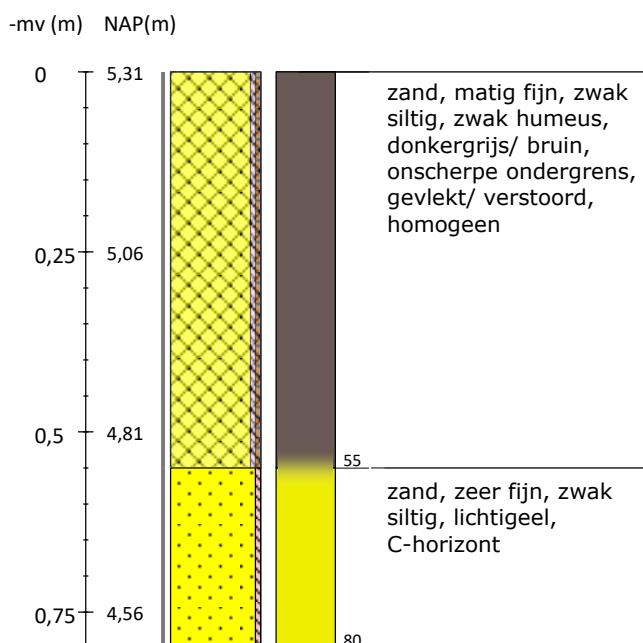

BIJLAGE 8 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

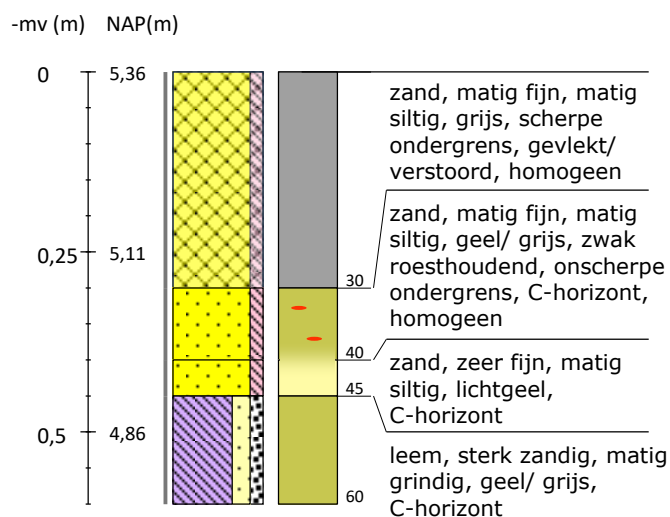

BIJLAGE 9 BOORSTATEN

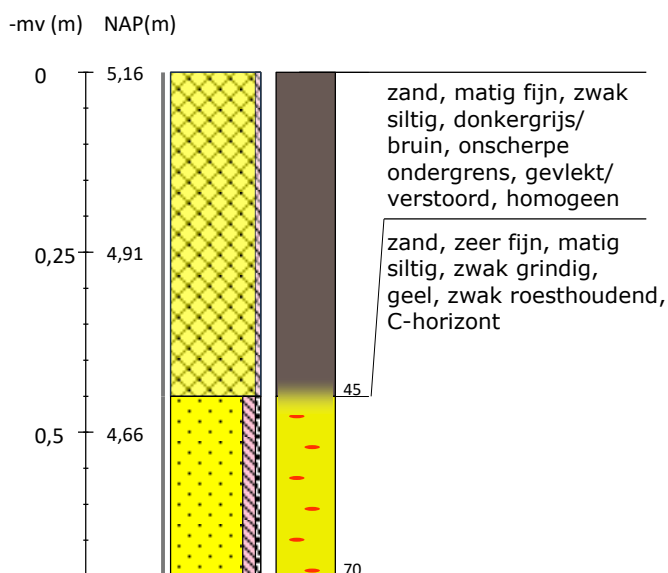
Boring 1 RD-coördinaten: 215655/533994

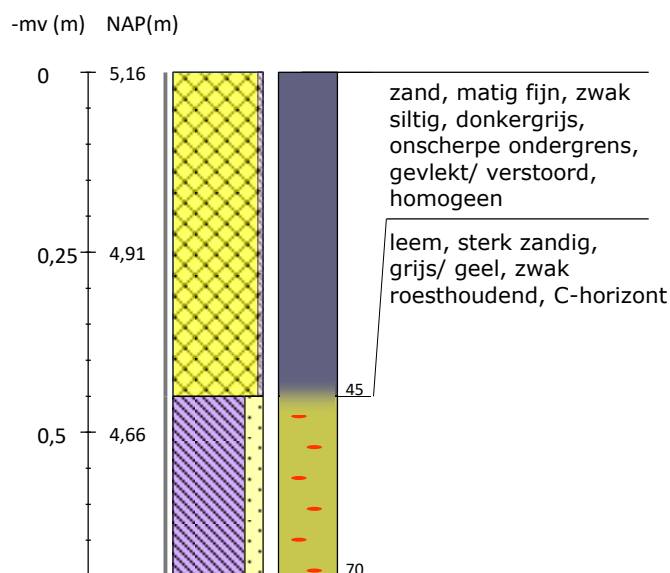
Boring 2 RD-coördinaten: 215656/534018

Boring 3 RD-coördinaten: 215676/534052

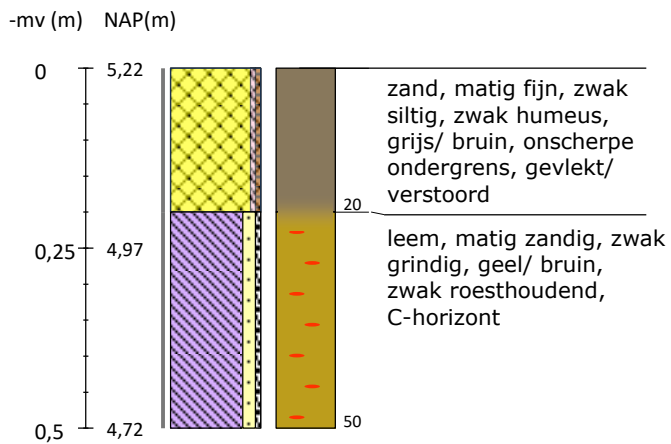

Boring 4 RD-coördinaten: 215659/534054

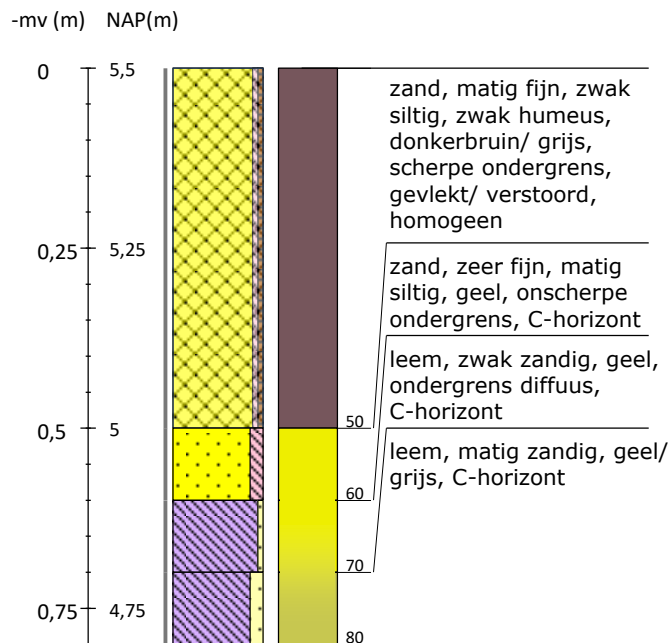

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

Boring 5 RD-coördinaten: 215644/534040

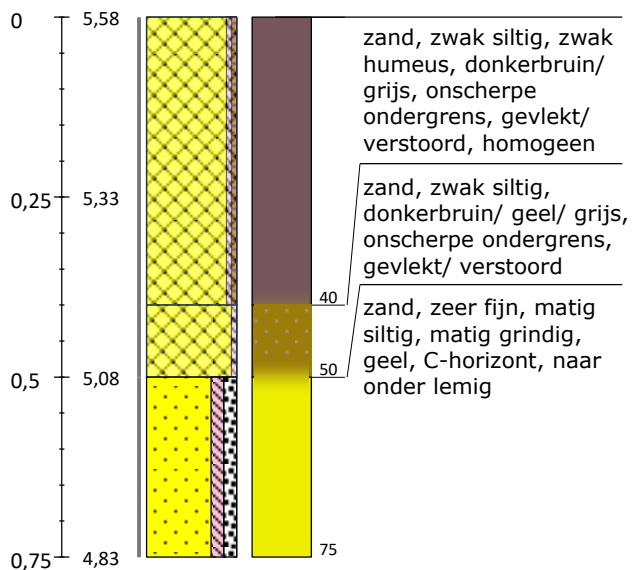
Boring 6 RD-coördinaten: 215625/534061

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

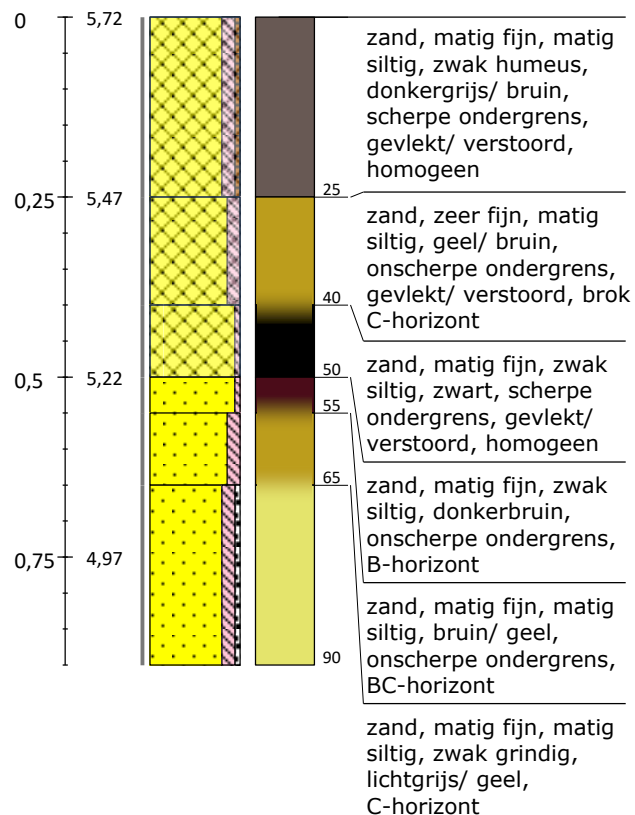
Boring 7 RD-coördinaten: 215621/534040

-mv (m) NAP(m)

Boring 8 RD-coördinaten: 215617/534020

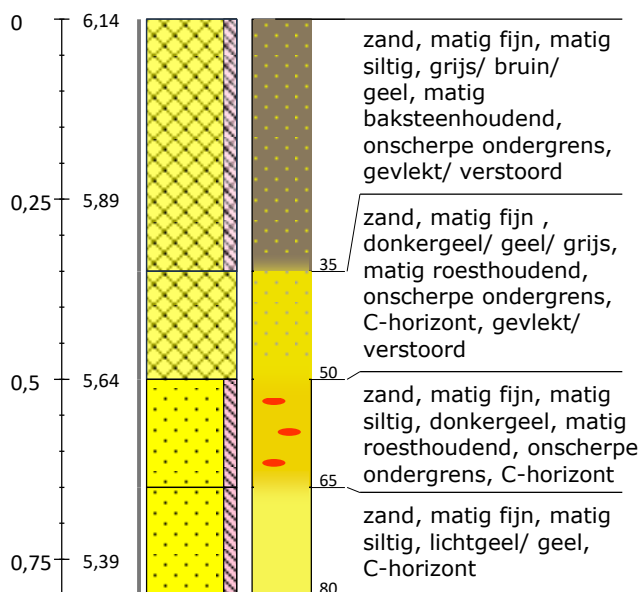
-mv (m) NAP(m)

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

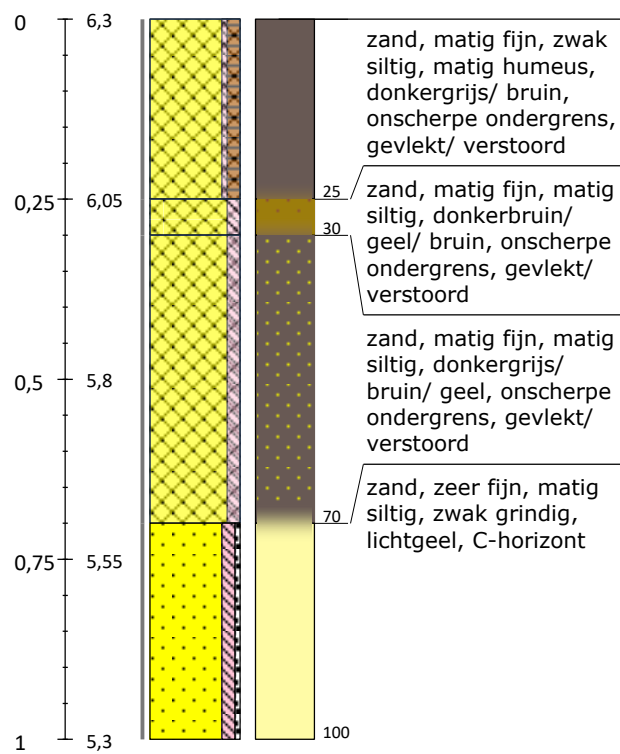
Boring 9 RD-coördinaten: 215613/534002

-mv (m) NAP(m)

Boring 10 RD-coördinaten: 215655/533945

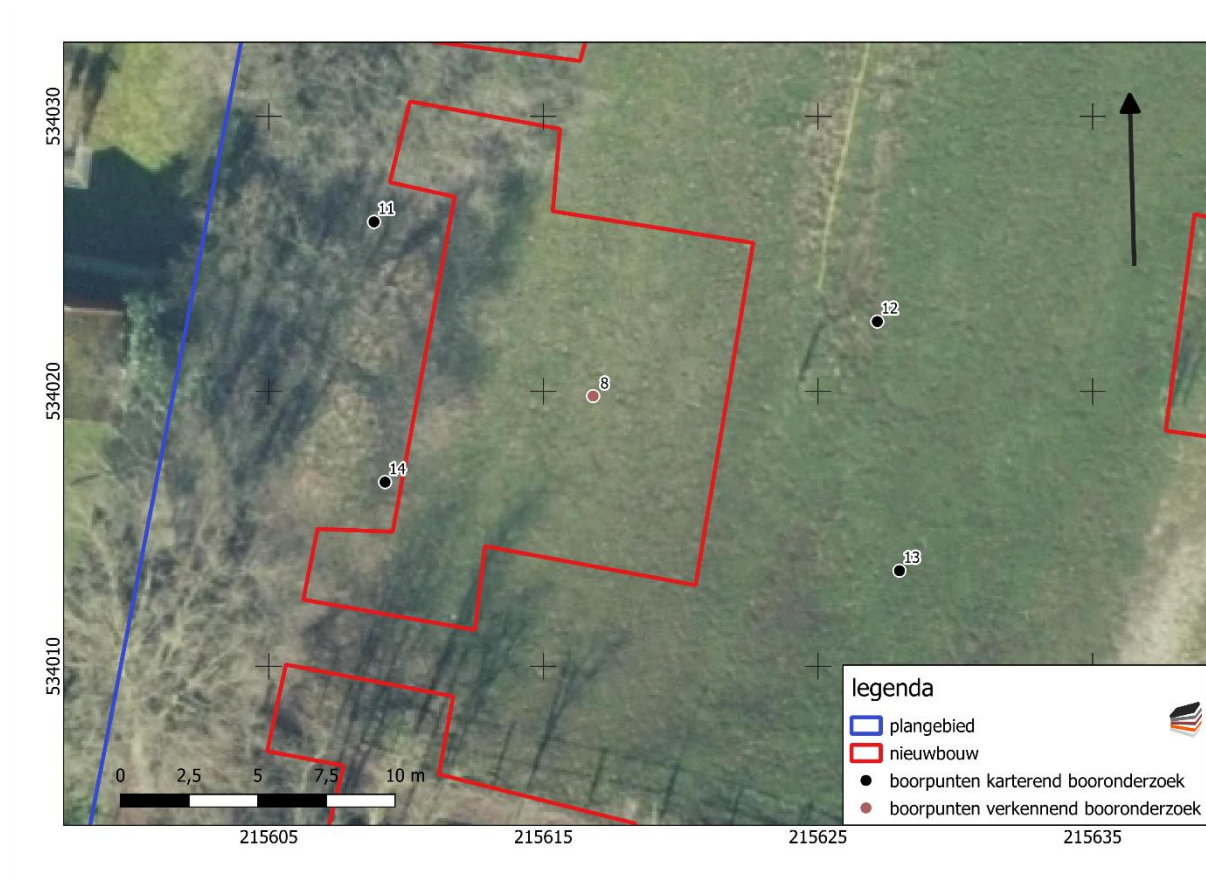
-mv (m) NAP(m)

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

BIJLAGE 10 BOORPUNTENKAART

KARTEREND BOORONDERZOEK

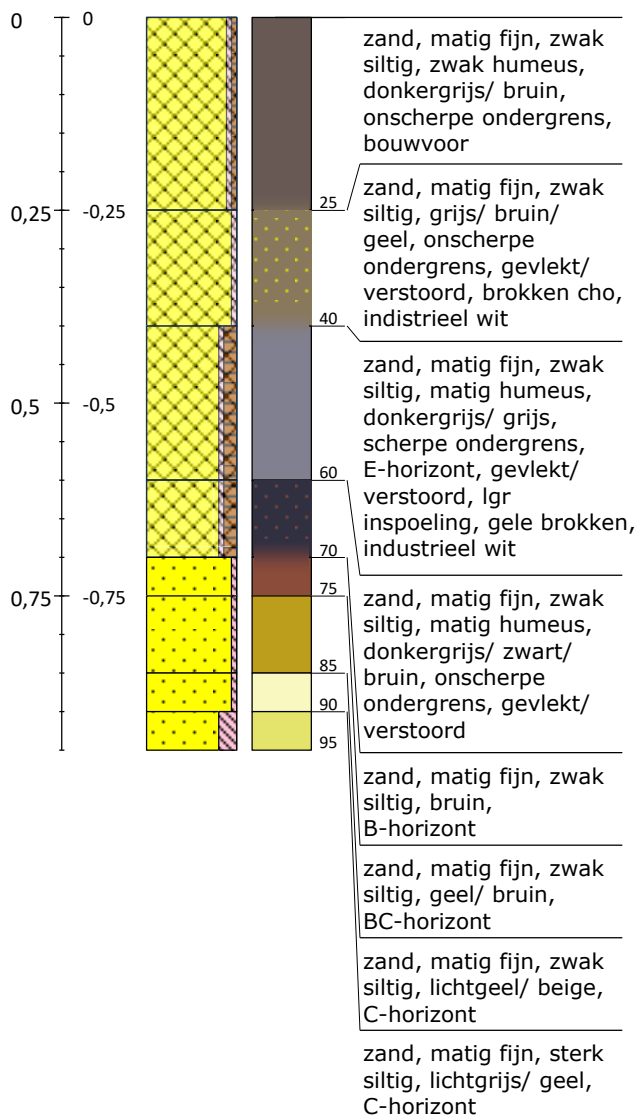

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

BIJLAGE 11 BOORSTATEN KARTEREND

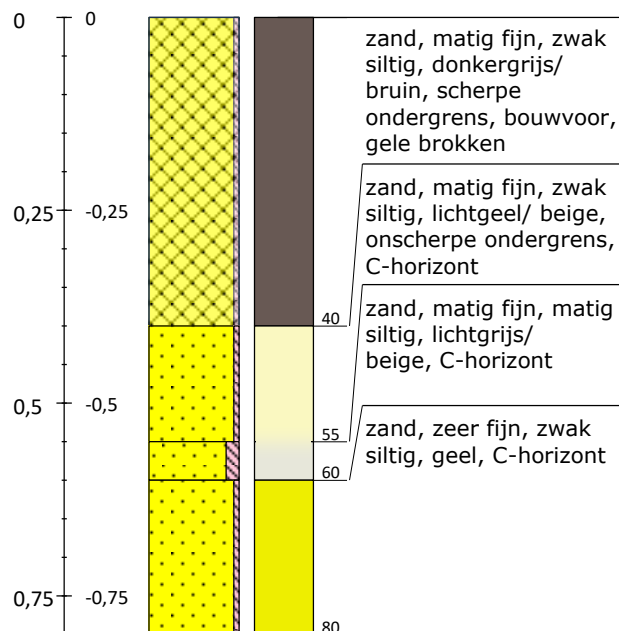
Boring 11 RD-coördinaten: 215609/534026

-mv (m) NAP(m)

Boring 12 RD-coördinaten: 215627/534023

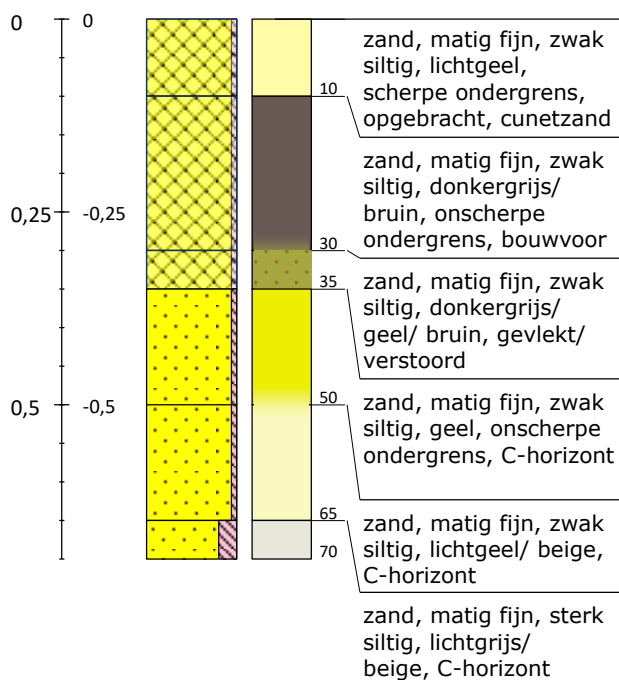
-mv (m) NAP(m)

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

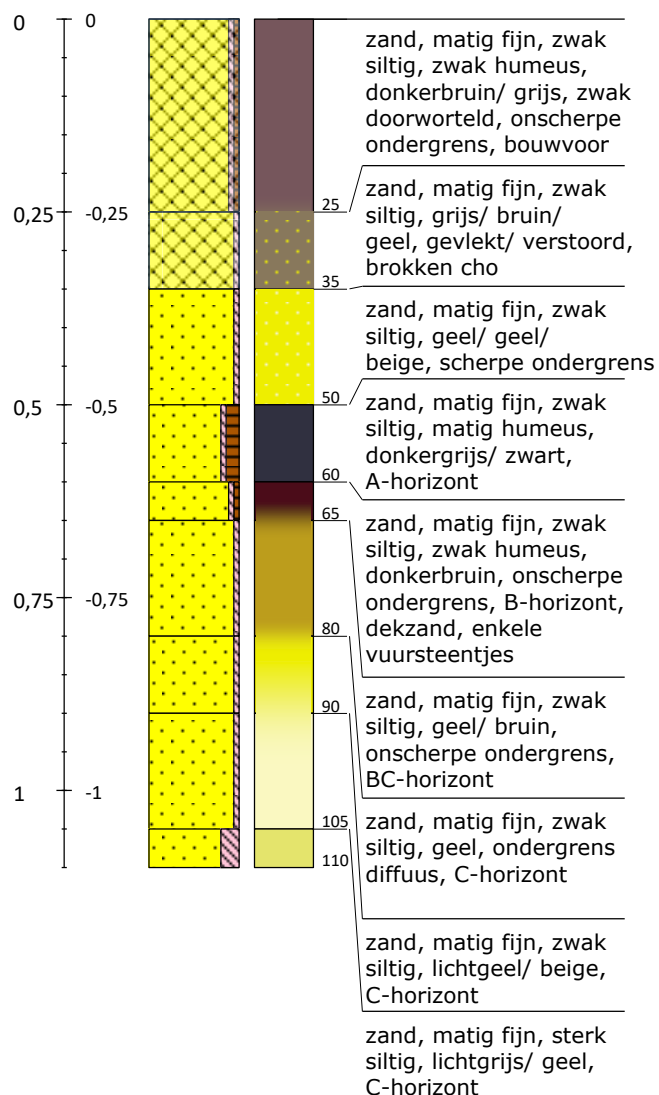
Boring 13 RD-coördinaten: 215628/534013

-mv (m) NAP(m)

Boring 14 RD-coördinaten: 215609/534017

-mv (m) NAP(m)

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand		Zand, zwak siltig
		Zand, matig siltig
		Zand, sterk siltig
		Zand, uiterst siltig
		Zand, kleilig

Klei		Klei, zwak siltig
		Klei, matig siltig
		Klei, sterk siltig
		Klei, uiterst siltig
		Klei, zwak zandig
		Klei, matig zandig
		Klei, sterk zandig

Leem		Leem, zwak zandig
		Leem, sterk zandig
		verstoord

Veen		Veen, mineraalarm
		Veen, zwak kleilig
		Veen, sterk kleilig
		Veen, zwak zandig
		Veen, sterk zandig

Grind		Grind, zwak zandig
		Grind, matig zandig
		Grind, sterk zandig
		Grind, uiterst zandig
		Grind, siltig

Overige toevoegingen		zwak humeus
		matig humeus
		sterk humeus
		zwak grindig
		matig grindig
		sterk grindig

Zandmediaan	
uiterst fijn	< 105 µm
zeer fijn	105 - < 150 µm
matig fijn	150 - < 210 µm
matig grof	210 - < 300 µm
zeer grof	300 - < 420 µm
uiterst grof	420 - < 2000 µm

Zandsortering	
goed gesorteerd	D60/D10 < 1,8
matig gesorteerd	D60/D10 1,8 < 3
slecht gesorteerd	D60/D10 > 3

Inclusies/archeologische indicatoren	
(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)	
weinig	< 1%
matig	1-10%
veel	> 10%

Begrenzing onderliggende laag	
scherp	overgangsg gebied < 0,3 cm
onscherp	overgangsg gebied 0,3 - < 3 cm
diffuus	overgangsg gebied 3 cm - < 10 cm

Kalkgehalte	
kalkloos	geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃
kalkarm	hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃
kalkrijk	zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃

Boortype	
Edelmanboor ø 7 cm	
Edelmanboor ø 10 cm	
Edelmanboor ø 12 cm	
Edelmanboor ø 15 cm	
Guts ø 2 cm	
Guts ø 3 cm	
Zuigerboor	
Riverside boor ø 7 cm	

Mechanische boor ø 10 cm	
Mechanische boor ø 12 cm	
Mechanische boor ø 15 cm	
Mechanische boor ø 20 cm	

Grondwaterstand	
GHG	
GWG	
GLG	

@ Boorstaten - www.boorstaten.nl

Boorstaten | - www.boorstaten.nl

Projectnummer EB-UFVL241	Locatie-adres Vlasbergen 1	 LAAGLAND ARCHEOLOGIE
Boormeester Erwin Brouwer	Plaats Uffelte	

BIJLAGE 12 VERKLARENDE WOORDENLIJST

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Donk - Pleistocene zandopduiking (= de top van een rivierduin).

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

Formatie van Boxtel – de Boxtel-afzettingen bestaan overwegend uit zand en in wat mindere mate uit leem. Deze afzettingen zijn vooral onder koude, periglaciale omstandigheden gevormd. Het betreft onder andere afzettingen die door de wind zijn afgezet (eolische afzettingen), niet-eolische afzettingen zoals löss, kleinschalige fluviale afzettingen, hellingafzettingen, en lacustriene afzettingen.

Formatie van Drenthe – de sedimenten van de Drentheformatie bestaan overwegend uit matig fijn tot uiterst grof grindhoudend zand, klei en leem. Deze sedimenten zijn gevormd door of nabij het landijs tijdens het Saalien. Het afzettingsmilieu was glaciaal, inclusief subglaciaal (keileem/grondmorene; diamict), fluvioglaciaal (sandur, kame en esker; (kei)zand), en glaciolacustrien (klei met warven).

Formatie van Kreftenheye – de Kreftenheye-afzettingen bestaan overwegend uit matig tot uiterst grof, grindig zand en in wat mindere mate uit siltige kleilagen. Deze sedimenten zijn afgezet in een vlechtend en meanderend fluvioglaciaal en fluviatiel milieu gedurende het laat-Saalien – vroeg-Holoceen.

Glaciolacustriene afzettingen – deze afzettingen zijn gevormd in een glaciaal. Het zijn zeer fijngelaagde kleiafzettingen, waarbij de fijne gelaagdheid is ontstaan door de toenmalige grote verschillen in temperatuur en organische activiteit tussen zomer en winter.

Bodemhorizont – een bodemhorizont is een laag of zone die wordt gevormd door bodemvorming. Een bodemhorizont onderscheidt zich van andere lagen door kleur, textuur, structuur en abiotische factoren. De aan- of afwezigheid van bodemhorizonten in podzolgronden geeft belangrijke informatie in hoeverre het vroegere loop-/woonniveau nog intact is en in welke mate daarmee archeologische resten zijn te verwachten.

De A-horizont ligt meestal aan of vlak onder het maaiveld en is vaak humeus. Vaak vormt de bouwvoor de A-horizont. De E-horizont ligt meestal onder de A-horizont.

De E-horizont is ontstaan onder invloed van (regen)water, waardoor klei, humus en/of aluminium omlaag zijn getransporteerd. De E-horizont is vaak lichtgrijs van kleur ('loodzand').

De B-horizont ligt onder de E-horizont. Dit is een inspoelingslaag. De B-horizont is meestal bruin of donkerbruin gekleurd.

De BC-horizont kan onder de B-horizont voorkomen. Dit is een overgangslaag van B- naar C-horizont. De kleur is meestal donkergeel, bruingeel of geelbruin

De C-horizont is de minerale horizont van ongeconsolideerd materiaal. Het is het moedermateriaal waarin de bovenliggende horizonten zijn gevormd.

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzeroventjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Kampontginning – kampontginningen zijn veelal kleinschalige, meestal vrij late ontginningen die vanuit een of een beperkt aantal personen zijn opgezet (eenmanses). Vaak zijn diverse kampontginningen op den duur samengegroeid tot een grotere es.

Laagpakket van Gieten – behoort tot de Formatie van Drenthe. Het Gieten Laagpakket bestaat uit keileem – een mengsel van grindhoudende klei en leem – afgezet in grondmorenes onder de toenmalige ijskap. De top is soms zandig (keizand; Laag van Gasselte). Keizand is gevormd door vertering en het uitwassen van fijnere fracties na afzetting.

Laagpakket van Wierden - (Boxtelformatie). Tot dit laagpakket worden de dekzanden gerekend. Dekzand is gedurende het laat-Weichselien – vroeg-Holoceen gevormd onder invloed van de wind

Loodzand - In een plaggendek wordt regelmatig loodzand aangetroffen: bij het winnen van plaggen werd eerst de natuurlijke toplaag afgestoken. In deze toplaag was een E-horizont (uitspoelingslaag) aanwezig met een kenmerkende grijze kleur. Loodzand wordt meestal aangetroffen in de onderzijde van het plaggendek.

Mesolithicum - Het Mesolithicum (8.800 – 4.900 voor Chr.) begon tijdens het begin van het Holoceen. De gemiddelde temperatuur steeg. Vegetatie ontwikkelde zich sterk en de variatie in flora en fauna nam toe. De mens trok als jager/verzamelaar door het land. Materiële resten uit deze periode worden gekenmerkt door kleine vuursteenvoorwerpen (microlithen).

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Moedermateriaal – ook wel het uitgangsmateriaal genoemd, is het materiaal waaruit de bodem is gevormd, het verse sediment vóór de verandering door de bodem vorming.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Paleolithicum - Gedurende het Paleolithicum (300.000 – 8.800 voor Chr.) is Nederland wel bezocht door de mens (*Homo Sapiens Sapiens* en *Homo Sapiens Neanderthalensis*) gedurende de warmere perioden. Sporen zijn echter schaars en vaak verstoord. De mens trok destijds als jager/verzamelaar rond in kleine groepen. Afhankelijk van het seizoen en aanwezige voedselbronnen werden steeds wisselende, tijdelijke kampementen bewoond.

Pleistoceen - Het Pleistoceen is een geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen tot 10 duizend jaar geleden. In deze periode vond een afwisseling van ijstijden (stadialen) en warme perioden (interstadialen) plaats. Het Pleistoceen eindigde met de komst van het Holoceen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Romeinse tijd - Met de komst van de Romeinen (van 12 voor Chr. tot 450 na Chr.) eindigde de IJzertijd. In 47 na Chr. werd de Rijn als rijksgrens vastgesteld. Langs deze grens (de *limes*) werden *castella* en wachttorens gebouwd. In het door Romeinen bezette gebied verbeterde de infrastructuur en ontstonden steden als Nijmegen. Noordelijk van de *limes* kon de inheemse levenswijze zich grotendeels handhaven, maar wel zijn veel Romeinse invloeden te zien.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Stuwwallen - de stuwwallen zijn in de loop van de voorlaatste ijstijd (Saalien, 236 – 126 duizend jaar geleden) gevormd. Gedurende deze ijstijd waren grote delen van Nederland bedekt met landijs. Het gewicht van het ijspakket, dat vele honderden meters dik kon zijn, perste oudere afzettingen onder het ijs weg. Aan de voor- en zijkanten van gletsjertongen ontstonden hierdoor opgestuwde heuvels. De stuwwal kenmerkt zich door een patroon van min of meer evenwijdig lopende dagzomen, die soms door een overschuivingsvlak worden gescheiden.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).